

УДК 591.85:616.99

© 2013

Винярска А. В., кандидат ветеринарних наук

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕПІЗООТОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ ЩОДО КИШКОВИХ ГЕЛЬМІНТОЗІВ ПРИМІТИВНИХ ПОРІД КОНЕЙ

Рецензент – доктор ветеринарних наук Д. Ф. Гуфрій

Наведено результати моніторингу епізоотологічної ситуації щодо інвазійних захворювань коней примітивних порід, проведеного у конегосподарствах різних форм власності з різними типами утримання в Україні (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська області) та Польщі (Вармінсько-Мазурське воєводство). Встановлено, що тварини були інвазовані: нематодами (кишкові стронгіліди, параскариси, оксіури, габронемі), цестодами (аноплоцефали) та найпростішими (еймеріями). Клінічні прояви гельмінтозів залежать як від рівня зараженості коней, так і від збалансованості раціону та забезпечення кормами.

Ключові слова: епізоотологічна ситуація, коні, копроскопічні дослідження, Мак Мастер, екстенсивність та інтенсивність інвазії.

Постановка проблеми. Гуцульські коні та коники польські – унікальні породи примітивних коней – нащадків тарпана. Вони мають нижчий зріст і довшу шерсть, що дає їм можливість виживати в умовах дикої природи. Вони – витривалі, невибагливі, відрізняються високою резистентністю до захворювань, плодючістю, довголіттям. До того ж мають лагідний характер, що сприяє використанню цих коней у туризмі, гіпотерапії [2, 10]. Однак цим тваринам дошкуляють паразитарні захворювання. Втрата працездатності, зниження витривалості, відставання у рості та розвитку лошат, розлади травлення, періодичні коліки, іноді загибель – це далеко не весь перелік негативного впливу продуктів життєдіяльності гельмінтів [1, 3, 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Як доводить ветеринарна практика, в економічно розвинутих країнах світу застосування системи заходів пасовищного менеджменту, біологічного та інтегрованого методів контролю стронгілід дає змогу значно знизити зараженість коней кишковими нематодами до клінічно та економічно невідчутного рівня [11]. Основним методом боротьби з кишковими нематодами залишається використання антигельмінтиків. Нині успішно застосовують антигельмінтики різних фармако-

логічних груп (бензімідазоли, тетрапіримідини, макроциклічні лактони) з широким спектром дії. Проте в світі вже понад 30 років реєструється явище стійкості кишкових нематод до антигельмінтних препаратів [7, 8]. За останнє десятиріччя значного поширення в багатьох країнах (в тому числі й в Україні) набули популяції гельмінтів, резистентних до певних антигельмінтиків, що зводить нанівель ефективність дегельмінтизації коней [5, 6]. Як свідчить світова практика, подолати антигельмінтну резистентність у паразитичних нематод неможливо, тому важливо своєчасно реєструвати перші прояви резистентності гельмінтів і запобігати поширенню цієї популяції в інші господарства.

Дослідження ураженості коней кишковими паразитами можна проводити різними копроскопічними методами, проте використання методу Мак Мастера [9] із чутливістю 25 яєць гельмінтів у 1 грамі калу (EPG) є доступним навіть в умовах виробництва. Регулярне проведення копроскопічних досліджень визначає або виключає необхідність профілактичної чи терапевтичної дегельмінтизації. У будь-якому випадку – це економія коштів.

Метою даної роботи було провести порівняльний аналіз епізоотологічної ситуації щодо кишкових гельмінтозів примітивних порід коней (гуцульського та польського коника) в залежності від умов утримання.

Завдання дослідження: встановити рівень інвазованості коней гельмінтозами.

Матеріали та методи. Дослідження проводили у період осінніх місяців (жовтень – листопад) 2010 р. у конегосподарствах України (Івано-Франківської, Львівської та Закарпатської областей) та Польщі (Вармінсько-Мазурське воєводство). Усього було обстежено 267 тварин різного віку (від двох місяців до 20 років): 60 коней із НВА «Племконцентр», 24 – із ФГ «Полонинське господарство», 24 – із ФГ «Золота підкова», 31 – із ТЗОВ «Варто», 16 – із ФГ «Розгірче», 27 коней – з екологічного господарства «Майдан», 56 – із дослідницької станції академії наук «По-

пельно», 29 – із Бебжанського національного парку (Biebrzacski Park Narodowy) (табл. 1).

Коні зазначених вище господарств перебували на стійлово-вигульному, стійлово-пасовищному і табунному утриманні. Стійлово-пасовищний тип утримання коней характерний для трьох господарств, у яких утримувалося 96 коней, тоді як стійлово-вигульний – для двох господарств, у яких утримувалося 91 тварина, табунне утримання – для трьох господарств, відповідно, 80 тварин. Остання дегельмінтизація була проведена навесні (березень) поточного року.

Дослідження ураженості коней кишковими паразитами проводили за копроскопічним мето-

дом Мак Мастера [9] із чутливістю 25 яєць гельмінтів у 1 грамі калу (EPG) із застосуванням набору для копроскопічних досліджень коней фірми Parascount™.

Обробку отриманих результатів проводили з використанням програми Microsoft™ Excel.

Результати досліджень. За результатами копроскопічних обстежень встановлено 100%-ву інвазованість коней стронгілідами у ФГ «Полонинське господарство», екологічне господарство «Майдан», Бебжанський національний парк (табл. 2). Екстенсивність інвазії (EI) та рівень інвазованості коней (EPG) у кожному господарстві визначали переважно для стронгілід та параскарисів.

1. Кількість обстежених коней із конегосподарств

Кінне господарство	Область	Кількість обстежених коней
НВА «Племконцентр»	Закарпатська	60
ФГ «Золота підкова»	Закарпатська	24
ФГ «Полонинське господарство»	Закарпатська	24
ТзОВ «Варто»	Івано-Франківська	31
ФГ «Розгірче»	Львівська	16
Дослідницька станція академії наук «Попельно»	Вармінсько-Мазурське воєводство	56
Екологічне господарство «Майдан»	Вармінсько-Мазурське воєводство	27
Бебжанський національний парк	Вармінсько-Мазурське воєводство	29

2. Ураженість коней кишковими гельмінтами (за даними копроскопічних досліджень)

Тип утримання	Кінне господарство	Strongylida		<i>P. equorum</i>		Інші паразити, (EI, %)
		EI, %	EPG	EI, %	EPG	
Стійлово-вигульний	НВА «Племконцентр»	82,0	115,8 (25–475)	52	423,4 (25–3550)	<i>Anoplocephala sp.</i> ; <i>Eimeria leuckarti</i> ; <i>Strongyloides westeri</i> ; <i>Oxyuris equi</i>
	ТзОВ «Варто»	61,3	206,6 (25–900)	6,5	62,5 (25–100)	<i>Eimeria leuckarti</i>
Стійлово-пасовищний	ФГ «Золота підкова»	95,1	606,5 (75–1775)	16,7	37,5 (25–50)	<i>Anoplocephala spp.</i> ; <i>Eimeria leuckarti</i> ; <i>Oxyuris equi</i>
	ТзОВ «Розгірче»	93,7	373,3 (75–1050)	25	43,8 (25–50)	<i>Eimeria leuckarti</i>
	Дослідницька станція академії наук «Попельно»	92,9	972 (25–4350)	12,5	242 (25–625)	<i>Anoplocephala spp.</i> ; <i>Eimeria leuckarti</i>
Табунний	ФГ «Полонинське господарство»	100	730,2 (50–2150)	50,0	475 (25–2025)	<i>Strongyloides westeri</i> ; <i>Eimeria leuckarti</i> ; <i>Oxyuris equi</i>
	Екологічне господарство «Майдан»	100	696,3 (50–2125)	11,1	1183,3 (25–3450)	<i>Anoplocephala spp.</i> ; <i>Eimeria leuckarti</i> ; <i>Oxyuris equi</i>
	Бебжанський національний парк	100	402,6 (75–825)	17,2	265 (25–600)	<i>Anoplocephala spp.</i> ; <i>Eimeria leuckarti</i> ; <i>Habronema sp.</i>

Отримані дані вказують на те, що екстенсивність стронгілідної інвазії була найнижчою у господарствах «Варто» – 61 % та «Племконецентр» – 82 %, при інтенсивності інвазії 206,6 я/г та 115,8 я/г відповідно. Екстенсивність параскарозної інвазії у «Варто» – 6,5 % та «Племконецентр» – 52 %, при інтенсивності інвазії 62,5 я/г та 423,4 я/г відповідно. Безпосередній вплив на екстенсивність стронгілідної інвазії у цих господарствах, очевидно, має стійлово-вигульний тип утримання коней, зокрема, дотримання санітарно-гігієнічних норм, тоді як вплив на екстенсивність параскарозної інвазії залежав від віку тварин.

Екстенсивність стронгілідної інвазії зростає у конегосподарствах «Попельно» до 92,9 %, «Розгірче» – 93,7 %, «Золота підкова» – 95,1 % за інтенсивності 972,0 я/г, 373,3 я/г та 606,0 я/г фекалій відповідно. У коней ФГ «Розгірче» інтенсивність інвазії висока без клінічних проявів, тоді як у «Золотій підкові» – висока інтенсивність з яскравими клінічними ознаками. У коней з «Попельно» за інтенсивності інвазії 972,0 я/г фекалій клінічні ознаки не реєструвалися. Щодо параскарозної інвазії, то екстенсивність була невисокою: у конегосподарствах «Попельно» – до 12,5 %, «Розгірче» – 25 %, «Золота підкова» – 16,7 % за інтенсивності 242,0 я/г, 43,8 я/г та 37,5 я/г фекалій відповідно. Якщо звернути увагу на тип утримання коней у цих господарствах, то стає очевидним, що питання пасовищного менеджменту нівелюється, а у господарствах також не використовують біологічні й додаткові методи контролю стронгіліди. Екстенсивність стронгілідної інвазії у коней, які належали ФГ «Полонинське господарство», екологічному господарству «Майдан», Бебжанському національному парку, становила 100 % за інтенсивності 730,2 я/г, 696,3 я/г та 402,6 я/г фекалій відповідно. Згідно зі копроскопічними дослідженнями, рівень інвазованості в даних господарствах був високим та середнім. Тип утримання в цих господарствах – табунний. Слід зазначити, що у ФГ «Полонинське господарство» на одного коня припадає 1 га полонини, в екологічному господарстві «Майдан» – 3 га, тоді як у Бебжанському національному парку – 10 га площі. Власне, це і пояснює рівень інтенсивності інвазії, тобто можливість швидшого перезараження тварин. Екстенсивність параскарозної інвазії у ФГ «Полонинське господарство», екологічному господарстві «Майдан» та Бебжанському національному парку становила 50 %, 11,1 % та 17,2 % відповідно. Аналізуючи рівень інвазованості коней стронгілідами за типом утримання, необхідно зазначити, що у випадку стійлово-вигульного утримання рівень був низьким і стано-

вив 161,2 я/г, тоді як за стійлово-пасовищного й табунного утримання коней – високим (650,6 я/г і 609,7 я/г фекалій відповідно).

У коней гуцульської породи встановлено: низький рівень стронгілідної інвазії – у 67-ми тварин, середній – у 24-ох, високий – у 32-ох коней. Рівень інвазованості стронгілідами у коника польського: низький – у 22-ох, середній – теж у 22-ох, високий – у 54-ох коней. Високий рівень інвазії у гуцульських коней із кількістю понад 600 я/г фекалій характеризувався клінічними проявами, тоді як у коника польського лише рівень інвазованості 1500 я/г фекалій проявлявся клінічно. Очевидно, безпосередній вплив на загальний стан тварини мав раціон та забезпечення кормами.

Параскариси (*Parascaris equorum*) нами зареєстровані у 72-ох коней. Яйця параскарисів реєстрували переважно у коней молодого віку (до двох років). У коней старше 4–5-ти років яйця параскарисів виявлено у незначній кількості виключно у конематок із лошатами. Власне тому, екстенсивність та інтенсивність інвазії коней параскарисами залежала не лише від типу утримання, але швидше, від віку тварин. Низький рівень інвазованості реєструвався у 47-ми коней (у 38-ми – гуцульської породи і дев'яти – коників польських), середній – у 11-ти (восьми – гуцульської породи та трьох – коників польських) і високий – у 13-ти коней (десяти і трьох відповідно). Підсумовуючи вищевикладене, зауважимо: за стійлово-вигульного типу утримання характерним є низький рівень зараження, а за стійлово-пасовищного й табунного – високий рівень ураження стронгілідами.

Висновки: 1. Результати досліджень підтверджують залежність рівня інвазованості коней стронгілідами від типу утримання коней, що підтверджують раніше проведені нами дослідження.

2. Коні господарств зі стійло-вигульним утриманням менш інвазовані стронгілідами, ніж у господарствах зі стійлово-пасовищним і табунним утриманням, що свідчить про відсутність пасовищного менеджменту й несвоєчасне прибирання пасовищ.

3. Коні господарств НВА «Племконецентр» (стійлово-вигульний тип утримання), ФГ «Полонинське господарство» (стійлово-пасовищний тип утримання) більш інвазовані параскарисами порівняно з іншими господарствами, що, на нашу думку, пов'язане зі значною кількістю молодняку.

4. Клінічні прояви гельмінтозів залежать як від рівня зараженості коней, так і від збалансованості раціону, забезпечення кормами.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Винярська А. В.* Зараженість коней кишковими нематодами у господарствах Західного регіону України залежно від типу утримання // Науковий вісник ЛНУВМтаБТ ім. С. З. Гжицького. – Львів, 2011. – Т. 13, № 2 (48). – Ч. 1. – С. 7–9.
2. *Головач М. Й., Головач М. М.* Стан вивчення гуцульської породи коней в Україні // Науково-технічний бюлетень. – Харків, 2010. – №103. – С. 40–50.
3. *Двойнос Г. М., Харченко В. А.* Стронгилиды домашних и диких лошадей. – К.: Наукова думка, 1994. – 233 с.
4. *Кузьміна Т. А.* До епізоотології стронгілідозів коней в Україні // Ветеринарна медицина України. – 2006. – №2. – С. 10–12.
5. *Кузьміна Т. А., Негруца Е. А., Двойнос Г. М. [и др.]*. Резистентность цианостомин лошадей к бензимидазольным препаратам // Труды ВИГИС, 2002. – V. 38. – С. 189–194.
6. *Gawor J.* Badania nad małymi słupkowcami (Cyathostominae) i ich zwalczaniem u koni wierchowych ze szczegolnym uwzględnieniem lekoopornosci. – Instytut Parazytologii PAN, 2006. – P. 138.
7. *Herd R. P.* Equine parasite control – solutions to anthelmintic associated problems // Equine Veterinary Education. – 1990. – №2. – P. 86–91.
8. *Herd R. P.* Pasture hygiene a nonchemical approach to equine endoparasite control // Modern Veterinary Practice. – 1986. – V. 67. – P. 36–38.
9. *Herd R. P.* Performing equine fecal egg counts. // Veterinary Medicine. – 1992. – 87. – P. 240–244.
10. *Jaworski Z.* Ocena warunkow etologiczno-hodowlanych konikow polskich utrzymywanych w systemie rezerwatowym // W-wo uniwersytetu warminsko-masurskiego. Olsztyn. – 2003. – P. 89.
11. *Larsen M.* Biological control of helminthes // International Journal for Parasitology. – 1999. – V. 29. – №1. – P. 139–146.